

Ján Mikolaj: Vysoké

Kde chýba motivácia zlepšovať sa, tam zvyčajne žiadne zlepšenie ani neprichádza. Platí to aj o slovenskom vysokom školstve, ktoré v porovnávaní s okolitými krajinami kvalitou zaostáva. Potrebné zásadnej reforme sa napriek tomu akademická pôda na Slovensku dosiaľ úspešne vyhýbala. A systémové zmeny navrhované tímom ministra za SNS Jána Mikolaja obrat k zlepšeniu takisto neveštia.

V slepej uličke

Nové pravidlá hodnotenia vysokých škôl znevýhodňujú súkromné vzdelávacie inštitúcie

PAVEL SIBYLA

Od čias nežnej revolúcie sa slovenská vysokoškolská sieť enormne rozrástla. Len od roku 2001 na trhu s terciárnym vzdelaním pribudlo 24 inštitúcií. A zvýšil sa i dopyt po vysokoškolských diplomoch. Za poldekádu od roku 2002 počet študentov narástol o polovicu, na 210-tisíc.

OPĀT NA SCÉNE

Školám to vlastne vyhovovalo. Lebo peniaze na svoje fungovanie zo štátneho rozpočtu dostávali najmä podľa počtu študentov. V posledných štyroch rokoch sa to trochu zmenilo, začalo sa prizerať na úroveň vedeckého výskumu. Ale najdôležitejším parametrom naďalej ostal počet návštevníkov školy. Balík peňazí určený na financovanie univerzít síce rástol (vlni šlo o 418 miliónov eur), ale nestíhal adekvátne kopírovať stúpajúci počet študentov. Ten sa v rokoch 2002 – 2007 zvýšil o polovicu, no dotácia na osobu len o štvrtinu, čo nepokrylo ani infláciu. Možnosti zvýšenia príjmov pre školy sú ob-

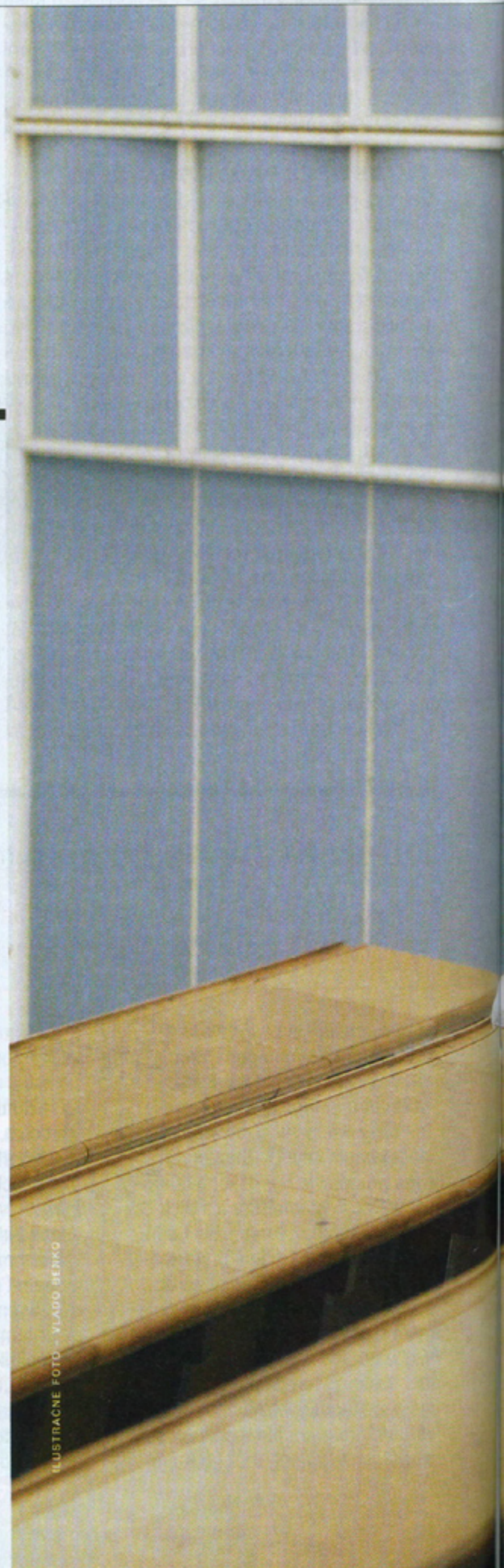
medzené. Napríklad zavedenie školného pre poslucháčov denného štúdia je politicky neprierodné. V tejto situácii rezort vzdelávania oživil sedem rokov starú myšlienku komplexnej akreditácie vysokých škôl.

Staronovinka sa dá prečítať ako súťaž o limitované zdroje. Konkurencia naozaj nemusí byť na škodu. Zlá správa je, že doterajší vývoj okolo akreditácie naznačuje, že Jánovi Mikolajovi nejde o férovú hru.

Myšlienka akreditácie v zásade zlá nie je. Jej cieľom je odlišiť dobré školy od horších. Aby potom dobré školy dostávali viac peňazí ako tie horšie. Priama úmera medzi peniazmi a kvalitou môže – teoreticky – slabšie školy motivovať k zlepšeniu (ak chcú prežiť). Kľúčové otázky sú dve. Po prvé, ako merať kvalitu. A po druhé, nezabudnúť, aby sa slabším školám umožnilo rásť. V oboch týchto predpokladoch kvázireforma J. Mikolaja zlyháva.

UPLYNULÝCH ŠEŠŤ ROKOV

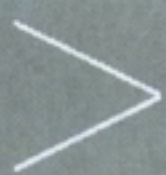
Okolo hodnotiacich kritérií bolo od začiatku dosť rušno. Najprv sa tvorili ešte za ministra za KDĽ Martina Fronca. Ten sa snažil, aby medzi akademikmi dosiahol širokú zohodu – a neuspel. Podarilo sa to jeho nástupcovi Lászlóvi Szigetimu (SMK). A hoci bol v úrade iba krátko, veci sa dali do

ILUSTRACNE FOTO - VLADO BEZIKO

školy som ja

JOZEF JURKOVIČ: NIE JE CIELOM, ABY NEJAKEJ ŠKOLE RADIKÁLNE KLESOL ROZPOČET A BOLA OHROZENÁ JEJ ČINNOSŤ.

» pohybu. Podľa nových pravidiel sa začali akreditovať prvé dve školy.

Potom prišli parlamentné voľby a do budovy na bratislavských Kramároch sa nastahoval Ján Mikolaj (SNS). Po poldruha roku vo funkcii Szigetiho kritériá zrušil a od 1. januára 2008 zaviedol nové. Zaviedol je správne slovo, lebo akademici pri ich tvorbe hrali druhé husle, vymýšľali ich úradníci z Ministerstva školstva (MŠ) SR. Akreditačná komisia sa k nim vyjadrovať mohla, ale schvaľoval ich minister. A ten, pre istotu, vlni v septembri vymenil deviatich členov Akreditačnej komisie vrátane jej predsedu.

V skratke, akreditácia je – ako hovorí riaditeľ odboru vysokoškolského vzdelávania MŠ SR Jozef Jurkovič – o splnení minimálnych štandardov. Sleduje sa história školy vo výskumnej činnosti, financovaní pomocou grantov a vývoj počtu študentov za ostatných šesť rokov.

Predstavitelia univerzít, s ktorými sa TREND zhováral, uznávajú, že latka naozaj nie je postavená vysoko. No niektorým sa nepozdávajú pravidlá súťaže. Prekáža im, že pri akreditácii sa hodnotí činnosť školy za uplynulých šesť rokov. Pred šiestimi rokmi predsa ešte nikto netušil, ako budú vyzeráť kritériá, ktoré musí škola v súčasnosti splniť, aby sa mohla nazývať univerzitou. „Malo to byť naopak. Najprv sa mali stanoviť kritériá a potom povedať: Máte štyri roky na to, aby ste ich splnili,“ myslí si rektor Vysokej školy zdra-

votníctva a sociálnej práce sv. Alžbety Vladimír Krčméry.

Aktuálny predseda Akreditačnej komisie Ľubor Fišera v takomto postupe logiku nevidí: „To by vám slabšie univerzity pobožkali ruky. Všetky vysoké školy by mali rovnaké peniaze bez ohľadu na to, či sú dobré alebo zlé.“ No pripúšťa, že inštitúcie, v ktorých príde akreditácia na pretras neskôr, majú miernu výhodu, lebo vo zvyšnom čase sa môžu pokúsiť prispôsobiť aktivity hodnotiacim kritériám.

J. Jurkovič v oponovaní dopredu stanovných kritérií nachádza aj ďalší argument. Podľa neho by škodili samotným školám. Pod vplyvom súčasnej krízy by vraj napríklad nemuseli splniť kritérium objemu financií získaných z grantov.

Šéf ministerského vysokoškolského odboru okrem toho pripomína, že hodnotiace kritériá sa budú v budúcnosti aj tak znova meniť. Lebo ak po akreditácii ostane rovnaký počet univerzitných vysokých škôl, bude to podľa neho znamenať, že v systéme niečo nefungovalo: „Znamenalo by to, že všetky slovenské vysoké školy majú špičkový medzinárodný výskum. A to asi pravda nie je.“

ZACYKLENÝ V PROBLÉMOCH

Nastavený systém je mimoriadne prísny k slabším školám. Ak by sa niektorej z 23 slovenských univerzít nepáčilo, že ju akreditácia degradovala na odbornú vysokú školu, návrat medzi elitu bude doslova nemožný.

Napríklad preto, že univerzity potrebujú určitý podiel absolventov doktorandského štúdia na počte funkčných profesorov (1 k 3). Na odbornej vysokej škole sa dá študovať len do úrovne bakalára, takže toto kritérium nemôže splniť. A nemôže postúpiť ani medzi takzvané nezaradené vysoké školy, lebo zasa nesplní kritérium počtu študentov v druhom stupni na počet pedagógov. „Sedliackym rozumom to tak vychádza,“ súhlasí predseda akreditačnej komisie Ľ. Fišera. Aj J. Jurkovič za ministerstvo priznáva, že túto chybu si nevšimli. Podľa neho je to jeden z dobrých dôvodov, prečo sa kritériá musia v budúcnosti upraviť.

Ešte horšie môže vzdelávacia inštitúcia skončiť, ak v akreditácii totálne prepadne. Ak nezíska ani status odbornej vysokej školy, dostane jeden rok na to, aby odstránila nedostatky. Na ten čas jej pozastavia práva vysokej školy – nebude môcť udeľovať diplomy a tituly, čím ju prakticky vyradia z trhu. Ako má za dvanásť mesiacov dobehnúť to, čo nestihla za šesť rokov, na to úradníci z MŠ SR recept nemajú.

No do detailu presne vedieť, čo budú robiť, ak sa škole bilanciu napraviť nepodarí. Ak pôjde o súkromnú školu, navrhnu vláde, aby jej odňala štátny súhlas (teda fakticky ju zrušila). Ak pôjde o verejnú alebo štátnu školu, odporúčia jej splnenie s inou verejnou alebo štátnou školou. Aspoň tak to kreatívci z ministerstva pod patronátom SNS opisu-

Ako to funguje

V akreditačnom procese sa dostane k slovu minister školstva, vláda aj parlament

Proces akreditácie sa začína tým, že vysoká škola vypracuje podklady na hodnotenie. V nich opíše históriu školy vo výskumnej činnosti, financovaní prostredníctvom grantov a vývoj počtu študentov za uplynulých šesť rokov. Sebahodnotenie odovzdá akreditačnej komisii, vymenovanej vládou na návrh ministra školstva, ktorá ich preskúma a spíše hodnotiacu správu s odporúčaním na začlenenie školy do jednej z troch kategórií.

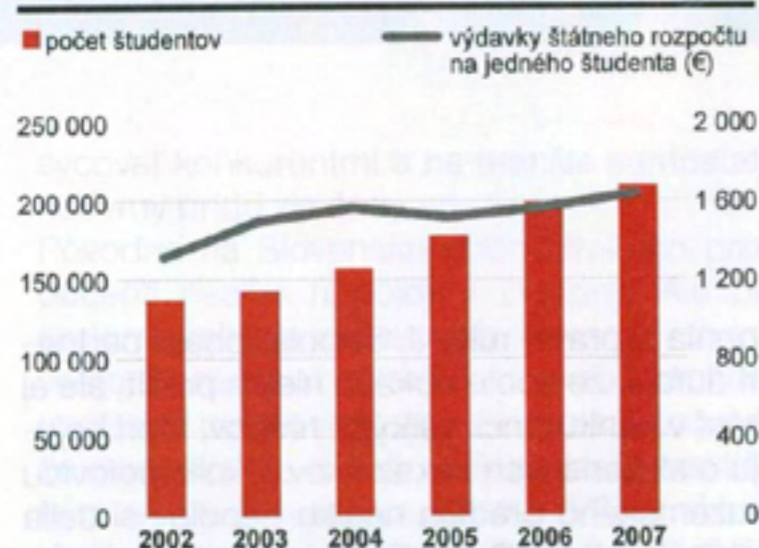
Na základe toho ministerstvo do 60 dní rozhodne o priznaní, pozastavení alebo odňatí práv školy a jej zaradení medzi univerzitné, odborné či vysoké školy bez zaradenia. Inštitúcie, ktoré

sa kvalifikujú na najvyšší titul, predložia žiadosť o zaradenie medzi univerzitné vysoké školy. Na jej základe by mal minister pripraviť zodpovedajúci návrh zákona. Posledné slovo v dôležitom procese dostanú poslanci parlamentu.

Tri druhy vysokoškolských inštitúcií – univerzity, vysoké školy a odborné vysoké školy – sa medzi sebou budú líšiť v ponuke terciárneho vzdelávania. Kým univerzity budú môcť udeľovať tituly od bakalára po PhD., vysoké školy bez zaradenia by mali mať nárok len na prvé dva stupne vzdelávania a odborné školy len základný, bakalársky stupeň. (sip)

Vizitka slovenského vysokého školstva

PRAMEN: European Public Policy Partnership, MŠ SR TREND

jú v návrhu novely vysokoškolského zákona. Tej novely, ktorú už dvakrát pre nesúhlas koalícieho partnera, HZDS, stiahli z rokovania parlamentu.

Otázka tiež je, čo bude so študentmi z univerzít, ktoré akreditácia zmetie. Peter Plavčan, ktorý mal na MŠ SR na starosti vypracovanie akreditačných kritérií, hovorí: „Študentom bude umožnené ukončiť štúdium na inej vysokej škole.“ Ako sa s takouto situáciou vyrovnajú náhradné alma mater, dnes nikto nevie odhadnúť.

PROTI SÚKROMNÝM

Z návrhu novely sa ukazuje, že tvrdý postup proti neakreditovaným súkromným školám nie je náhoda. Ministerstvom nekomunikovaný cieľ veľkého upratovania – preriediť rady súkromníkov na trhu terciárneho vzdelania –, je ešte viditeľnejší v ďalšej časti novely.

V nej sa píše, že privátne vysoké školy sa môžu venovať výlučne vzdelávaniu, výskumu a vývoju alebo umeleckej činnosti. Renáta Králiková z Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť toto ustanovenie číta tak, že štát chce súkromné školy obrať o možnosť získať finančné zdroje z podnikania. A znevýhodní ich oproti štátnym, ktorým update zákona podnikateľ nezakáže.

Proti konkurentom štátnych a verejných škôl sú namierené aj niektoré akreditačné pravidlá. Rektor súkromnej Bratislavskej vysokej školy práva Ján Svák napríklad upozorňuje na podiel interných doktorandov na počte docentov a profesorov. Nepozdáva sa mu to, lebo na ministerstve musia vedieť, že súkromné školy žiadnych doktorandov na dennom štúdiu nemajú. Pripomína mu to scénu z filmu Dedičtvi s Bolkom Polívkom, kde hosť vyhodil z reštaurácie čašníka: „V našom prípade by študent nemal platiť školné súkromnej vysokej škole, ale naopak školné by mu mala platiť škola, lebo ju k tomuto donútia akreditačné kritériá.“

Znevýhodnené sa súkromné univerzity môžu cítiť aj pre kritérium objemu financií za výskumné granty. Lebo nemôžu žiadať o finan-

cie v štátnych grantových schémach KEGA a VEGA. Verejné vysoké školy prostredníctvom nich vlani získali dva a pol milióna eur.

NEPRIEHLADNÁ HMLA

Komplexnými akreditáciami momentálne prechádza 26 vysokých škôl a univerzít. Celý proces by sa mal ukončiť do septembra. Vyjadrenie hodnotiacej komisie so súhlasným stanoviskom ministra majú vo vrecku zatiaľ len dve školy: košická Univerzita veterinárneho lekárstva a Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce z Bratislavy. Zástupcovia škôl, kde sa hodnotenie ešte neuzavrelo, boli v rozhovoroch s TRENDOM skúpi na slovo. Nové rozloženie síl bude v prípade niektorých škôl otázkou bytia a nebytia, čo pre médiá viackrát potvrdil aj sám J. Mikolaj.

Ďalšou chybou nového systému je, že nikto z ministerstva nedokáže povedať, ako vlastne bude financovanie podľa výsledkov akreditácie v praxi fungovať. P. Plavčan opakuje, že sa prihladne na výsledky komplexnej akreditácie: „Zohľadnenie výsledkov bude stimulom pre vysoké školy, aby zlepšovali úroveň v hodnotených ukazovateľoch.“ V tých ukazovateľoch, ktoré sa ešte budú meniť.

J. Jurkoviča dodáva, že sa uvažuje o rôznych indikátoroch, napríklad počte študentov zo zahraničia či o mobilite študentov. Nový systém podľa neho do financovania škôl reálne zasiahne až od roku 2011. „Ale nie je cieľom, aby nejakej škole radikálne klesol rozpočet a bola ohrozená jej činnosť,“ sľubuje.

Tak či onak, nad konečným zoznamom škôl, ktorá sa budú môcť naďalej tešiť z titulu univerzity, visí nepriehľadná hmla. Podľa zdroja TRENDU z akademickej sféry, ktorý si neželá byť menovaný, by v bohatejšej skupine vysokých škôl mali zostať dve bratislavské univerzity (Komenského a Slovenská technická), dve košické (Pavla Jozefa Šafárika a Technická), ako i Žilinská univerzita, niekdajšie pôsobisko ministra J. Mikolaja. Prežiť by mali aj tri súkromné univerzity, no stále bez nároku na dotácie z verejných zdrojov. Skutočnosť, že akreditáciou úspešne prešla aj košická veterina, ktorá na údajnom zozname vyvolených nie je, naznačuje, že všetko môže byť napokon inak.

J. Jurkovič si myslí, že medzi odbornými, teda podľa platných kritérií najslabšími, sa ocitne len pár škôl. Viac svetla do nových pomerov prinesie výsledok schvaľovania novely vysokoškolského zákona. Podľa nej by právo rozhodovať o začlenení školy do tej-ktorej kategórie prešla z vlády na ministra.

Fakt, že ani štyri mesiace pred plánovaným ukončením Odysey komplexných akreditácií nevie nikto povedať, ako bude slovenské vysoké školstvo po novom fungovať, na pokojnom spánku akademickej obci určite nepridáva. A nevyklučuje možnosť, že podobne ako v prípade reformy základného školstva sa očakávané zmeny udejú len na papieri.

© TREND

Hľadá sa iniciatíva

Verejné vysoké školy nereagujú na potreby praxe, uchádzači o štúdium si to všimli

Zámer rozdeliť školy na univerzity a vysoké školy typu nemeckých Fachhochschule odporučila Slovensku aj Európska univerzitná asociácia v štúdiu, za ktorú Slovensko zaplatilo 700-tisíc eur. No podľa nej by iniciatíva mala vziť zvnútra škôl, predovšetkým verejných.

Podľa štúdie Slovenskej rankingovej a ratingovej agentúry a portálu Profesia.sk možno na Slovensku sledovať jeden paradox. Záujem zamestnávateľov o absolventov a záujem o štúdium na konkrétnej fakulte sú často v protiklade. Pre firmy sú diplomovaní právnicki či študenti filozofických fakúlt v porovnaní s absolventmi informatiky či stavebných odborov menej zaujímaví. No záujem mladých a aj orientácia škôl sú presne opačné. Polovicu odborov tvoria spoločenské vedy.

Okrem slabej previazanosti štúdia s praxou školám chýba väčšia orientácia na výsledky. Think-tank European Public Policy Partnership vidí príčiny v neexistujúcej zodpovednosti za výkon vysokých škôl.

„Verejné vysoké školy sa zodpovedajú verejnosti,“ znie reakcia Jozefa Jurkoviča z ministerstva školstva. Tú podľa neho reprezentuje správna rada školy.

Členov správnej rady vymenúva a odvoláva minister školstva. Rada sa vyjadruje k dlhodobým zámerom školy, schvaľuje rozpočet školy, určuje plat rektora. Väčší vplyv na chod školy má teda správna rada ako rektor školy. A zodpovední za výsledky sú členovia rady s predsedom. Na Univerzite Mateja Bela je ním bývalý odborársky predák Ivan Saktor a primátor Banskej Bystrice tiež sedí v správnej rade Akadémie umení. O rozpočte Žilinskej univerzity zase spolurozhoduje Ján Slota.

„Školy sa musia otvoriť svetu, vstúpiť na medzinárodnú scénu,“ hovorí vedúci Katedry ekonómie Stredoeurópskej univerzity v Budapešti Július Horváth o predpokladoch zvýšenia kvality slovenských univerzít. Prekážky vidí v jazykovej bariére či chabom využívaní inštitútu funkčných profesorov, ktoré bránia väčšej mobilite študentov a pedagógov.

Strnulosť slovenských verejných škôl si už všimli aj maturanti. Od roku 2004 prihlášok na tieto školy ubúda a záujem sa presúva na súkromné inštitúcie. Trend možno najlepšie pozorovať v externej, platenej forme štúdia, vlani viac ako 40 percent prihlášok šlo na privátne školy. Pred štyrmi rokmi to bola necelá desatina. (sfp)